

Speciale elektronische editie van-
wege Noodhulp aan Turkije en Syrië

Vriendenkring

*Maandblad van de Nederlandse Quakers.
Het Religieus Genootschap der Vrienden
94^e Jaargang, nr. 3 maart 2023*

*puttertje op zaden van de teunisbloem,
speuren naar verborgen schatten*

De Vriendenkring

ISSN: 0167 – 3807

Maandblad van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers)

Abonnementsprijs: Nederl.: **€30,00 per jaar**
Europa en Wereldwijd **€75,00 per jaar**
Email abonnement (PDF) €5,00 per jaar

Deze Vriendenkring is gedrukt op milieuvriendelijk papier met deze drie certificaten

Het gebeurt helaas weleens dat abonnees vergeten te betalen. Maak daarom van de betaling van het abonnement een periodieke overmaking.

Bankrekening: **NL65 TRIO 0212 3772 64**

t.n.v. Quakers met vermelding van 'Abonnement De Vrienden-kring'.

Voor buitenland: (BIC) TRIONL2U. Nieuwe abonnees, adreswijzigingen en betalingen email: vriendenkringredactie@gmail.com

Redactieleden:

Eindredactie: Sytse Tjallingii, Van Nispensingel 5, 8016 LM, Zwolle, tel. 038-4608461 / 06-40030923.

Email: vriendenkringredactie@gmail.com,

Schrijver: Hylkia Nieuwerth

Redactielid: Els Ramaker

Correctie: Hylkia, Els en Frieda Oudakker.

Voor abonnees met gezichts- of leesproblemen was er een gesproken versie van De Vriendenkring. Als je hier behoefte aan hebt neem dan contact op met de redactie.

Kopij voor De Vriendenkring is heel erg welkom voor de 15^e van iedere maand! (Tenzij anders afgesproken).

De Vriendenkring staat in kleur op de website, waar je nog een schat aan aanvullende en actuele informatie over de Quakers vindt. Bezoek daarom geregeld de Quaker website: www.Quakers.nu

De Nederlandse Quakers hebben, naast de website quakers.nu (waarop de Vriendenkring te vinden is), een Facebookpagina "Quakers Nederlandse Jaarvergadering" voor berichten en een besloten Facebookgroep "Nederlandse Jaarvergadering" voor onderling gesprek, ook met Vriendenkring-abonnees. Lid word je met de betreffende knop op facebook.com/groups/820840817925912

In dit nummer:

De Algemene Vergadering	3
Retraite: Met Hart en Ziel	3
Van de redactie	4
Luister alsjeblieft	5
Noodhulp aan Turkije en Syrië	6
Geweldloosheid: waar sta ik in Godsnaam?	9
Studiedag: Geweldloos: waar sta ik in Godsnaam?	11
Het leven van Waldemar Epp.....	12
God is ieder ogenblik nieuw	13
Algemene Vergadering 2023.....	16
Dorothy gemeenschap Nieuws	17
Living the Spirit of Ubuntu	20
Manifest	21
Wat er stroomt.....	22
Impressie “Snap-Stil-Hap”	23
Werken aan Vrede.....	24
'Discerning a way forward'	26
“Geschilderd gedicht”	28
Mindfulness en Quakers	29
Naar een andere vredespolitiek.....	33
Waarom ik pacifist blijf.....	36
Vrienden in het hele land	40
Waar zijn Quakerbijeenkomsten?	42
Quakers en Doopsgezinden.....	43

De Algemene Vergadering

van de Nederlandse Quakers. Noteer in je agenda in het ons zo vertrouwde Natuurvriendenhuis de ‘Bosbeek’ bij Bennekom 12 – 14 mei.

Retraite: Met Hart en Ziel

Je kunt je nog opgeven voor de Quaker-retraite in het weekend van 10, 11 en 12 maart 2023 in de Abdijhoeve Bethlehem in Doetinchem bij de monniken van het Willibrordklooster. Het inspirerende thema is: “Met Hart en Ziel” .

We willen jullie vragen om je zo snel mogelijk op te geven bij Marlies Tjallingii, marliestjallingii@home.nl of telefonisch 06-23869715. Er is nog plaats voor enkele deelnemers.

Van de redactie

Als Doopsgezinden en Quakers een dag bij elkaar komen gebeuren er spannende dingen! Hoewel er een groot verschil in de diensten is waarin beide stromingen samenkomen, is er een grote overeenkomst in wat ons geloof in de praktijk betekent. De worsteling met verdedigend geweld. De inleiding van Peter Spreij over Dittrich Bonhoeffer gaf goed aan hoe ook hij geworsteld heeft met het gebruik van geweld tegen Hitler. Ik herken hier ook mijn eigen worsteling in.

Aan de ene kant voel ik me heel ongelukkig met de enorme wapenwedloop die er op het ogenblik heerst. Er is een enorme toename van de wapenproductie. Niemand kan toch geloven dat als mensen meer wapens hebben, dat dan de veiligheid verbetert? De winsten die de wapenfabrikanten maken zijn gigantisch. De besluiten om meer wapens te kopen dateren al van ver voor de oorlog in Oekraïne. Hoe kan ik een ander doden? Jezus of George Fox zeiden het voor mij duidelijk .

Aan de andere kant gaat mij het lot van de Oekraïners zeer ter harte, het is verschrikkelijk wreed en meedogenloos wat er met hen en met hun land gebeurt. Ik zie ook geen andere optie dan Oekraïne met wapens te verdedigen. Hoewel ik me ook bewust ben dat ik niet van beide kanten evenveel objectieve informatie krijg, voel ik sterk dat het recht aan de kant van de Oekraïners staat. Ik heb gisteren meegelopen met een stille tocht 'Vrede en toekomst' voor solidariteit met Oekraïne in Zwolle.

In de verslagen van de bijeenkomst van Doopsgezinden en Quakers en in het artikel over 'Waarom ik pacifist blijf? Komt deze worsteling duidelijk naar boven. Een passage in dit artikel bleef mij bij:

Stel dat er toch een atoomoorlog uitbreekt en Amsterdam en Rotterdam worden platgebombardeerd, miljoenen onschuldige mensen sterven, gaan we dan ook miljoenen onschuldige mensen in Rusland bombarderen? Daar worden de doden toch niet meer levend van?

Kwaad met kwaad vergelden, leidt tot nog meer kwaad.

Van groot belang is wat we in de stilte van de meeting kunnen doen om in deze worsteling een keuze te kunnen maken. Het artikel over mindfulness en de Quakermeeting geeft hierover een mening. Ik hoop dat het helpt om de kwaliteit van de stiltes die we samen hebben te verbeteren en ons meer helderheid in deze verschrikkelijke dilemma's kan brengen.

Ik wens je heel veel inspiratie en diepgang bij het lezen van deze Vriendenkring!

Sytse Tjallingii (redactie)

Luister alsjeblijft

*vertaling van Leo Buscaglia, 'Loving each other', 1984,
gevonden in: Jaarverslag Aandachtscentrum 2019,
ingebracht bij 'Quakers en ik' op 16 febr. door Wim Nusselder*

*Als ik je vraag maar mij te luisteren
en je begint mij te vertellen,
waarom ik iets niet zo zou moeten voelen,
dan vertrap je mijn gevoelens.*

*Als ik je vraag naar mij te luisteren
en jij meent iets te moeten doen
om mijn probleem op te lossen,
dan laat je mij in de steek,
hoe vreemd dat misschien ook lijkt.*

*Misschien is dat waarom
Gebed voor sommigen werkt,
God blijft stil, geeft geen advies,
probeert geen dingen op te los-
sen.
Hij luistert slechts en vertrouwt
er op
dat je er zelf uitkomt.*

*Dus alsjeblijft, luister alleen,
hoor me.
En als je wat wil zeggen,
wacht rustig op je beurt en ik
beloof je
dat ik naar jou zal luisteren.*

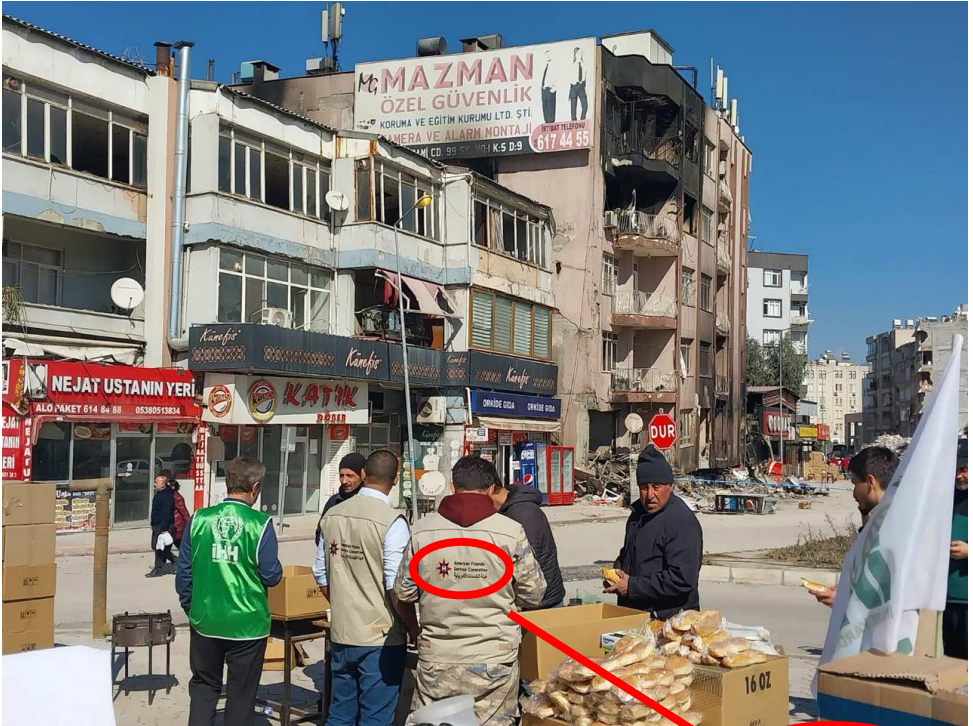

Noodhulp aan Turkije en Syrië

Noodoproep van AFSC (De Amerikaanse Quaker Hulporganisatie) 21-02- 2023

Ingezonden door Corien van Dorp lid van het Nederlandse Quaker Hulpfonds.
auteur: Bilal Olimat, die met een team van AFSC naar Turkije en Syrië reisden

Op de foto één van de mensen van het AFSC team die in het zuiden van Turkije ter plekke is om hulp te bieden. Het uitdelen van brood en andere benodigdheden aan overlevenden van aardbevingen in Turkije. AFSC Midden-Oosten

Noodhulp na de aardbeving in Turkije en Syrië

AFSC's Bilal Olimat samen met een team van AFSC hebben onlangs verschillende steden in Zuid-Turkije bezocht die zwaar zijn getroffen door de aardbeving. De afgelopen twee weken hebben velen in de AFSC-gemeenschap bijgedragen aan ons noodhulpfonds voor overlevenden van aardbevingen in Turkije en Syrië. Vele vrijwilligers hebben ons geholpen geld in te

zamelen om essentiële dingen zoals tenten, dekens, luiers en meer te leveren, en om ons werk met ontheemden in de regio te ondersteunen.

Vorige week reisde ons team uit het Midden-Oosten naar Zuid-Turkije om enkele van de meest verwoeste gebieden van het land te bezoeken. Ze spraken met lokale partners over hoe ze ervoor kunnen zorgen dat onze hulp het meest nuttig is voor lokale gemeenschappen.

Met lokale partners voorziet AFSC in dringende behoeften in minder beediende gebieden. We zullen vrijwilligers en kritieke voorraden en diensten leveren in Zuid-Turkije en Noordwest-Syrië, met name de steden Kahramanmaraş, Adiyaman, Adana, Osmaniye, Gaziantep, Sanliurfa, Hatay, Kilis, Antakya in Turkije en Aleppo en Idlib in Syrië.

Onze inspanningen omvatten het verstrekken van:

- Tenten in Noord-Syrië.
- Mobiele keukens voor het serveren van warme maaltijden in Turkije.
- Water, brood en andere etenswaren.
- Kleding en dekens.
- Hygiënekits en sanitaire kits voor dames.
- Babyluiers en flesvoeding.

Behoeften kunnen veranderen naarmate de situatie zich ontwikkelt en we staan in contact met lokale partners om ons te blijven aanpassen aan de behoeften in de regio.

Programmamanager Bilal Olimat van AFSC schrijft 21 februari 2023:

"Ik ben diepbedroefd door wat we zagen. Ik heb geen woorden om de schaal van vernietiging en de pijn van de mensen die we ontmoetten te beschrijven. De aardbeving veroorzaakte meer vernietiging dan de Syrische oorlog in zijn 12 jaar heeft veroorzaakt - maar het gebeurde in slechts één of twee minuten. Tot op heden is het dodental van de aardbeving 44.000, en reddings-teams vertellen ons dat het cijfer de 100.000 zou kunnen overschrijden.

We bezochten de steden Adana, Osmaniye, Dörtyol, İskenderun, Belen, Antakya en de dichtstbijzijnde stad bij de Syrische grens, Reyhanlı. Die gebieden zijn bijna vernietigd. Sommige van de zwaarst getroffen gebieden zijn groter dan hele landen in de regio - veel groter dan alle stedelijke gebieden van Jordanië en Libanon samen. In Antakya, dat ongeveer 1,7 miljoen inwoners heeft, is bijna geen enkel gebouw veilig om in te wonen. Verschillende steden hebben ook geen water, elektriciteit en gas meer.

We bezochten kampen die Turkse organisaties snel oprichtten na de aardbeving. Veel mensen zijn verhuisd naar informele tentenkampen en anderen slapen in auto's en busjes. In deze steden lopen mensen rond, nog steeds op zoek naar hun familie. Een overlevende vertelde ons dat hij in 90 seconden

26 leden had verloren.

In dit deel van Turkije en in het noordwesten van Syrië bieden zeer weinig internationale organisaties humanitaire hulp. Veel internationale organisaties concentreren hun hulpinspanningen in andere delen van Syrië, waar ze al werk hebben gevestigd als reactie op de aanhoudende oorlog.

We zullen je de komende maanden op de hoogte houden van deze inspanningen en meer.

In de nasleep van deze verwoestende aardbeving kunnen we niet uitdrukken hoeveel jouw zorg en steun van belang zijn voor de bevolking van Turkije en Syrië terwijl ze beginnen te herstellen.

Heel erg bedankt voor jouw gulle steun. "

Steun onze noodrespons in Turkije en Syrië

Stuur je bijdrage naar Quaker Hulpfonds NL94 TRIO 0338 4113 64. t.n.v. Quaker Hulpfonds,.

Kijk op de website van AFSC voor het laatste nieuws en meer informatie.

<https://afsc.org/news/update-emergency-response-earthquake-turkey-and-syria>

Video met een gesproken rapportage van Bilal Olimat: ook op de website van AFSC

Geweldloosheid: waar sta ik in Godsnaam?

Impressie studiedag Quakers en Doopsgezinden

4 februari in Amersfoort

Door Jannie de Jong-Vlas

De dag was in de Vrijzinnig Protestantse Kerk in Amersfoort, een heel geschikte locatie voor niet al te grote bijeenkomsten. We waren met een kleine 40 deelnemers en dat betekende dat de ruimte die we gehuurd hadden net groot genoeg was. Van die 40 waren zo'n 10 Quaker en ruim 25 Doopsgezind. Een deel van de aanwezigen had ooit dienst geweigerd. Een deel was gekomen omdat ze het moeilijk hadden met de inval van Rusland in Ukraine, gezien hun pacifistische levenshouding.

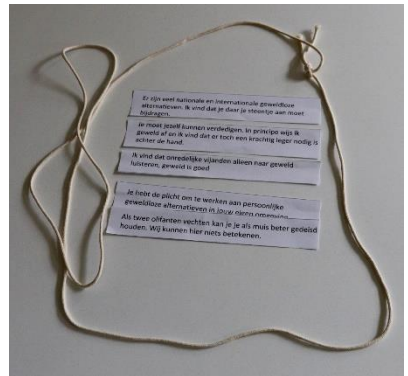
De dag begon om 10.30 u met koffie en eindigde om 16 u. Halverwege was er pauze met soep en tijd voor de eigen meegebrachte lunch.

Bij het voorstelrondje mocht iedereen zijn naam zeggen en woonplaats en iets uit de natuur. Zo werden genoemd: wind, mus, grutto, pimpelmees, wolken, wad, zee, gans, vink, koolmees .....

De vergadering verliep "gesmeerd", alle lof voor de leiding. Na iedere bijdrage was het even stil (Stil?), dreigde een wirwar van stemmen dan werd een hand opgestoken, gevolgd door meer handen en was het al gauw rustig en konden we weer verder. Ook wie wat wilde zeggen werd gevraagd de hand op te steken en te wachten tot hij/zij het woord kreeg. Kreeg je het woord dan werd je geacht te gaan staan. Prima allemaal. Pas 's middags tegen vieren dreigde het uit de hand te lopen, maar toen was het tijd voor de afronding van de dag. Dat ging met je rechter en linker buurman op de schouder kloppen en zeggen: "Goed gedaan", plus tot slot elkaar in de grote kring een hand geven.

Peter Spreij, schrijver van de Ned. Jaarvergadering van de Quakers, hield een korte inleiding over Bonhoeffer, die mij erg aansprak. Bonhoeffer was een Duits kerkleider, theoloog en verzetsstrijder. Hij was vele jaren passivist. Het gebod "Gij zult niet doden" nam hij heel serieus.

Toch stond hij, na rijp beraad, achter het besluit een aanslag te plegen op Hitler; omdat niets doen een groter kwaad zou zijn dan "vuile handen" maken. De

aanslag mislukte en hij werd met diverse anderen gearresteerd en gevangen gezet, tot hij werd opgehangen. Het was toen al april 1945. Wat mij zo aansprak was dat Bonhoeffer koos voor het “kwaad” (de aanslag op Hitler), maar hij bleef zeggen: “Het is een kwaad”.

Waldemar Epp, voorzitter van Doopsgezind Wereldwerk, vertelde vervolgens over zijn afkomst en introduceerde een symbolisch spelletje. Zijn ouders kwamen uit Oekraïne. Hij is geboren in Rusland, maar als 2-jarige naar Duitsland geëmigreerd. Hij komt uit een Doperse traditie waar onderling nog een eigen taal wordt gesproken, verwant aan het Nederlands. In Rusland werden hij en zijn familie (uit Oekraïne gekomen) als Duitsers beschouwd, in Duitsland later als Russen. Hij werd dienstweigeraar, koos voor de studie theologie en volgde de predikantsopleiding in Nederland/Amsterdam. Hij is nu dominee in Medemblik en omliggende dorpen.

Het verhaal sprak mij erg aan, met name omdat ik best veel gelezen heb over de geschiedenis van de Doopsgezinden/Mennonieten.

Het spelletje wat Waldemar ons liet doen was het volgende : per tweetal kregen we een balletje, zo groot als een pingpongballetje. Samen moesten we het balletje, ieder met één vinger, in de lucht zien te houden. Om de beurt mocht één van de leiding hebben. Moraal van het oefeningetje was onder andere:

samen een opdracht vervullen geeft ook plezier (zie bijgaande foto). De balletjes kwamen veelvuldig op de grond terecht. En dan maar weer proberen.

Er waren ook gespreksgroepen . Over de uitkomst daarvan leest u elders in de Vriendenkring.

Wie neemt de leiding?

Studiedag: Geweldloos: waar sta ik in Godsnaam?

Een korte reactie Door Marie-José Wouters

Ik kom omdat ik het gebroken geweeetje niet durf te dragen, maar de mensen die ik spreek, komen ook om andere redenen. Ik heb één iemand met inderdaad “het gebroken geweeetje” gezien, maar die gaf toe dat hij het hier wel durft te dragen maar buiten niet.

Want: Oekraïne: wat als iemand van de Wagnergroep voor je staat, of je dochter of kleinkind wat aandoet? En wat zeg ik tegen mensen die het logisch vinden dat er allerlei wapentuig naar Oekraïne gestuurd wordt?

Enkele zinnen die me bijblijven:

- Doe nooit mee aan een oorlog.
- Geweld is er altijd: het is eten of gegeten worden, denk aan roofdieren maar ook wij, mensen die toch planten eten.
- Bonhoeffer: je mag niet doden, maar nooit? Het kan noodzakelijk zijn om het gebod te overtreden om God in deze wereld te realiseren. In de hoop op vergeving op het kwaad dat je gedaan hebt. (Ik vind dat toch een gevaarlijke gedachte)
- Hoe moet je handelen in de situatie waarin je je bevindt? Het gaat erom om in die actuele situatie de juiste vragen te stellen.

En zo ga ik naar huis na een inspirerende dag. Het was goed om met elkaar zo met het thema bezig te zijn. En de vragen die ik heb? Die blijven dus belangrijk!

Samen worstelen met de dilemma's van geweld of geweldloosheid

Het leven van Waldemar Epp

Inleiding op de studiedag

Ik ben geboren in Novo Sibirsk (meer dan 3300 km ten oosten van Moskou). Mijn ouders zijn in Oekraïne geboren, mijn voorouders komen uit Pruisen, toen Duitsland, nu Oost Polen en Nederland. Tijdens WO2 zijn mijn ouders verdreven naar Novo Sibirsk, Siberië, waar ik geboren ben. Na 2,5 jaar weer terug naar Duitsland, (ik had de Duitse nationaliteit) maar we werden als Russen gezien. Ik ben in Duitsland opgegroeid maar woon nu al heel lang in Nederland. Nu worden we nog steeds als Duitsers gezien. Ik heb in Nederland gestudeerd en heb er mijn werk en mijn gezin. Na de inval van Rusland in Oekraïne kreeg ik het gevoel dat er in mijn verleden geroerd werd. Mijn ouders komen immers uit Oekraïne. Waarom? Moet ik iets doen? Wat zou ik moeten doen?

Ik ben nu bezig met hulpprojecten voor Oekraïne en in de nieuwsbrief van de Doopsgezinden vinden we veel activiteiten. We kregen het bericht van de mensen die we kennen dat het dorp waar mijn vader is geboren werd ingenomen door de Russen. Wat een ellende. Mensen worden volledig uit hun bestaan getrokken. Is er één persoon die hier achter staat? Mijn oma zei aan de keukentafel toen ik een jaar of vijf was: “Waldemar, doe nooit mee aan oorlog, daar komt alleen maar ellende van. Dit hoop ik door te geven aan mijn kinderen en kleinkinderen. Het is moeilijke om te zeggen: “Stop, basta!” We moeten echt geen geweld zoeken om ‘vreedzaam’ te doen. We hoeven niet altijd te antwoorden. We hebben anderen wel nodig als kompas om richting te houden. Bijv. in Doopsgezind Wereldwerk zoeken we samen mensen op die in nood zijn om hun een kans te geven om door te gaan met leven. Mijn verhaal: we kunnen wel hulp bieden. Mijn voorouders kregen in 1780 de oproep om naar Oekraïne te gaan, ze kregen land toegewezen..

Vragen: Bent u predikant? Het antwoord: Ja.

Vr.: Is de verscheidenheid do oorzaak van oorlog? Het antw.: In Wereld Oorlog 2 stuurde Stalin de Duitsers die in Rusland woonden naar Siberië. Toen Hitler oprukte, waren ze blij: Hitler komt ons bevrijden. Dat heeft dus niet zozeer met verscheidenheid te maken.

Vr.: Heeft dat te maken met waarom Poetin de Oekraïners ‘nazi’s’ noemt? Antw. Ja dat heeft daarmee te maken, met de geschiedenis. Poetin heeft in de spionage gewerkt in Duitsland. Een deel van Oekraïne was positief over Hitler.

God is ieder ogenblik nieuw

'Quakers en ik' 16 februari 2023, samengevat door Marlies Tjallingii

Een enkele zin is ons uitgangspunt om te delen vanuit de stilte. We zijn met een kleine groep online. Ik denk dan vaak: duurt vijf kwartier niet te lang? Maar dan komen we als vanzelf dichter bij elkaar.

De tekst die mij te binnen valt is de titel van een boek van Edward Schillebeeckx, een Belgische Dominicaan. Ik kocht het maar ik heb het nooit gelezen. De titel is: "*God is ieder ogenblik nieuw*" Deze titel was genoeg als inspiratie om het boek in de kast te laten staan en met de titel alleen bezig te zijn. Bij de uitnodiging, zet ik de volgende vragen:

- Wat roept dit bij jou op?
- Welke andere naam zou jij geven aan dat wat God genoemd wordt?
- Hoe ervaar je dat het ieder ogenblik nieuw is?

Wat komt er een rijkdom van reacties op deze aanzet tot uitwisseling. Ik heb weer aantekeningen gemaakt die niet een logisch verhaal geven, maar voor mij wel een uiting zijn van samen "theologisch" bezig zijn, zoekend naar woorden en ook het durven uiten dat de titel wel of niet aanspreekt. Want wat en wie is God eigenlijk? Daar begint het al mee.

Er komen veel namen voorbij van mensen (theologen) die zich met God hebben bezig gehouden en daar inspirerende boeken over hebben geschreven.

Paul Tillich schreef het boek: De moed om te zijn. The courage to be. Het traditionele beeld van God is door mensen bedacht. Tillich heeft het over "God als de grond van ons bestaan". Dit lasen we ook bij John A.T. Robinson (1919-1983) in "Honest to God", dat een synthese is van Paul Tillich, Dietrich Bonhoeffer en Rudolf Bultman.

We moeten als het ware de menselijke idee van God overstijgen en loslaten. God is in de werkelijkheid die ons aanraakt. De transcendentie in en van de wereld, die tussen mensen bestaat. Het doet een appèl op onze eigen verantwoordelijkheid.

Een van ons citeert Harry Kuitert die zegt: God is bedacht door mensen, alle denken over God komt van beneden.

Via email krijg ik ook nog reacties van deelnemers die het fijn vinden om te schrijven en zo bij te dragen: God is ieder ogenblik nieuw, God wijst mij elke dag een nieuwe opstanding, zoals dat van Jezus aan het Kruis, dat

ervaar ik door mijn ziekte. Daarbij denk ik aan zorg aan mij besteed, door de verzorging en ook door mijn gezin. De naam voor God; de alles ziende, door de Heilige Geest in mij. Ik ervaar dat door de knetterende vogels en vogeltjes, hoe zij hun kroost verzorgen, zij hebben geen natuurboek gelezen, maar toch.

Meedenkend op afstand en helaas niet mee kunnen doen. Wel met het boek in de hand: van Schillebeeckx. Wat hij zegt op blz 44-45 van zijn boek komt overeen met hetgeen zowel de Sufi mysticus Ibn 'Arabî (1165 - 1240) als b.v. de natuurkundige David Bohm (20ste eeuw) zeggen, ieder in hun eigen woorden. Creatio continua - ieder moment wordt alles opnieuw geschapen in de middensfeer tussen het Mysterie en diens zintuigelijke manifestaties. Ik word me daarvan langzaam steeds meer bewust. Schillebeeckx heeft deze vrijheid, zoals hij het ook noemt, uitgebreid in de praktijk beoefend. Hij is een lichtend voorbeeld voor ons allen.

God is de altijd aanwezige, waardoor ik word getroffen en ontroerd. Klinkt dit niet net als de eerste regels van de hertaling van het Onze Vader door Bram van Moerland:

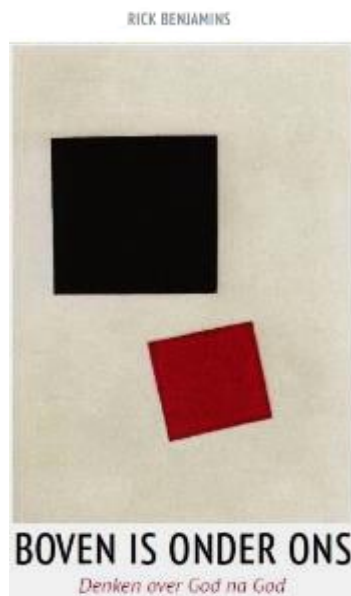
Bron van Zijn, die ik ontmoet in wat mij ontroert,
Ik geef u een naam opdat ik u een plaats kan
geven in mijn leven.

Bundel uw licht in mij - maak het nuttig

Een van de deelnemers brengt in: "Ik zou het boek niet kopen, want de titel spreekt mij niet aan! Voor mij gaat het om geïnspireerd te worden door de dingen om me heen. Door dat wat alles en iedereen verbindt." De atheïstische dominee Klaas Hendriksen zegt: God bestaat niet, het is wat er tussen mensen gebeurt.

We horen over het boek van Rick Benjamins, **Boven is onder ons. Denken over God na God**, Skandalon Middelburg 2022. De tijd is te kort om daar helemaal op in te gaan. Op het moment dat ik dit schrijf zie ik een prachtige boekbespreking op internet. Voel je als lezer van de Vriendenkring uitgenodigd om op zoek te gaan.

Weer een andere inbreng is ook over een boek, dat niet helemaal is uitgelezen, maar waar wel de inspiratie komt uit de titel: "Van wereld naar aarde", geschreven door Vincent Blok

Deze beweging moeten we maken uit zorg voor de aarde

Ook Guus Kuijer heeft zich met God bemoeid in het boek: “Hoe een klein rotgodje God vermoordde”. Zo hebben we allemaal een of meer boeken in de kast die ons geholpen hebben een beeld te vormen van dat wat we eigenlijk alleen kunnen ervaren maar waar elke naam te kort schiet!

Zo zijn er 99 schone namen van Allah. In een dagboek van 2018 schrijf ik ergens: 54 van die namen zijn onze eigen menselijke eigenschappen, 5 zijn eigenschappen van Allah en 1

naam is nog gekend. Ook een interessante zoektocht om deze namen eens op te zoeken op internet.

Jullie lezen het goed: we zijn geïnspireerd samen met een zin bezig geweest. Steeds opnieuw de stilte op zoekend en delen hoe en door welke inspiratie we gegroeid zijn in ons denken over God, over de ervaring die al ons denken overstijgt.

Wikipedia schrijft over Paul Tillich:

Paul Johannes Tillich (Starzeddel [tegenwoordig Starosiedle bij Gubin in Polen], 20 augustus 1886 – Chicago, 22 oktober 1965) was een Duits-Amerikaans luthers predikant en hoogleraar theologie en filosofie. Tillich behoorde tot de beweging van religieus socialisten en verliet in 1933 Duitsland nadat hij als eerste niet-Joodse wetenschapper een beroepsverbod kreeg van de nazi's. In zijn theologie probeerde hij een middenweg te vinden tussen de traditionele orthodoxie en de vrijzinnige theologie. Tillich geldt als een van de belangrijkste theologen van de twintigste eeuw.

Paul Tillich

Algemene Vergadering 2023

Thema: ubuntu en duurzaamheid
12-14 mei Bennekom

Mede namens de VCAV Peter Spreij

Zet de datum vast in je agenda! We kijken ernaar uit elkaar weer te ontmoeten in het NIVON huis in het bos bij Bennekom.

In 2024 wordt de 'FWCC World Plenary Meeting' gehouden in Johannesburg, Zuid Afrika. Lang niet alle deelnemers zullen afreizen naar Zuid Afrika, een groot aantal Vrienden zal in de gelegenheid zijn online aan een aantal activiteiten deel te nemen.

Het thema voor deze wereld bijeenkomst van Quakers zal zijn:

Living the spirit of Ubuntu: Responding with hope to God's call to cherish creation – and one another.

Meer informatie en uitleg over het thema van de Wereldbijeenkomst is te vinden op de website van Friends World Committee for Consultation (FWCC): <https://fwcc.world/living-the-spirit-of-ubuntu-in-2023/>

De voorbereidingscommissie (VCAV) is al hard aan het werk om er een fijn weekend van te maken waar we ons op het thema kunnen bezinnen, onze zorgen kunnen delen over de toestand in de wereld, ons bezig houden met de zaken van het Genootschap en vooral ook elkaar ontmoeten in een ontspannen sfeer, bij mooi weer buiten op het terras of tijdens een wandeling door de prachtige bossen.

Ben je geen lid en heb je toch belangstelling laat het weten: www.quakers.nu.

Met vriendelijke groet en tot ziens op de AV.

Dorothy gemeenschap Nieuws

Door Mieke van Opheusden

Het is kwart over acht in de ochtend, en ik lig in bed naar de ochtendgeluiden te luisteren. ‘Ding!’ hoor ik opeens, maar niet al te hard. Oei! Verder is alleen Anna thuis, en die heeft vast de bel niet gehoord! En ik lig nog in bed....Gelukkig is het iemand die we kennen, en die weet dat je bij ons in principe zo naar binnen kunt lopen. ‘Vooolk!’ roept ze, terwijl ze binnenstapt met twee grote plastic bakken. Nu hoort Anna het gelukkig wel. Het is een vriendin van ons, die werkt bij een biologische groothandel, en ook in

Mieke

Uithoorn woont. Ze heeft 20 kilo rijst bij zich, uit een zak die is opengescheurd, en 20 ingedeukte blikjes kokosmelk van een pallet dat was omgevallen. Dus sta ik 10 minuten later een praatje met haar te maken, terwijl ik mijn ontbijt klaarmaak, en tegelijkertijd op-

20 kilo rijst en ingedeukte blikjes kokosmelk komen bij ons wel op!

bergruimte voor 20 kilo rijst probeer te fixen, zodat de plastic bakken weer mee terug kunnen. Dit is het soort momenten in de Dorothy gemeenschap waar ik van geniet. Het is hier een zoete inval, en mensen weten ons langzamerhand te vinden. En zo krijgt het eten wat in principe nog prima is bij ons toch een goede bestemming.

De afgelopen maanden is er veel gebeurd in ons huis. Twee bewoners moesten helaas afscheid van ons nemen, omdat een nieuwe fase in hun leven aanbrak. Daarvoor in de plaats is begin dit jaar een nieuw gezin gearriveerd. Dus nu zijn we met twee gezinnen -elk met twee jonge kinderen- en ik. Afgelopen zomer werd hier in huis het tweede kindje van Anna en Herman geboren, dus daarmee zijn we in een half jaar tijd van 1 naar 4 kinderen gegroeid! Nog even en ze zijn in de meerderheid.....

Elkaar leren kennen

Het samenvoegen van twee gezinnen is een bijzondere maar intense ervaring. Alles gaat zo snel als

je kleine kinderen hebt!

Er is maar weinig tijd om de dingen even rustig door te praten. En tegelijkertijd lopen er allerlei processen voor de bouw van ons

nieuwe huis en moet

het nieuwe moestuinseizoen worden opgestart. Maar de nieuwe mensen, Irma en Gideon, zijn super enthousiast en slaan zich er dapper doorheen. Als we tussendoor een moment vrij hebben, klussen we aan een afdakje dat onze vorig jaar gesloopte schuur moet vervangen. Hopelijk is dat snel af, dan kunnen onze fietsen eindelijk weer droogstaan.

Schuurtje in aanbouw, volledig van hergebruikt hout van de oude schuur

Moestuin

Na verschillende brainstormsessies en overleggen ligt het teeltplan voor de moestuin van het komende jaar weer klaar. Het is buiten nog fris, maar wij zijn met de vrijwilligers alweer begonnen met het voorbereiden van de bedden, en de paden een frisse nieuwe laag houtsnippers te geven. Met dit project hopen we gemarginaliseerde mensen een kans te geven om lekker in het groen te komen werken en een stukje gemeenschap te vinden. Verder gaat een deel van de opbrengst naar het Wereldhuis in Amsterdam, waar ongedocumenteerden langs kunnen komen voor een gratis maaltijd.

Bouw

We kijken er erg naar uit dat de bouw van ons nieuwe huis eindelijk gaat beginnen. Helaas wordt de startdatum steeds weer uitgesteld. Eerst moet nog de bodem van het erf worden gesaneerd, dat gaat hopelijk in april beginnen. En dan start hopelijk in juni de bouw!

Rechtvaardigheid

Tot slot lukt het ons aardig om ondanks de drukte te blijven opkomen voor rechtvaardigheid. Burgerlijke ongehoorzaamheid zien we als een belangrijke

pijler van ons werk. Zo waren we aanwezig bij een paar kolentreinblokkades, doen we mee aan acties op Schiphol, en was Mieke in januari in Lützerath (zie vorige edities van de Vriendenkring).

Soms voelt het alsof we niet zoveel aan het doen zijn, want met onze hoofdtaak - samenwonen met mensen die niet ergens anders kunnen wonen - kunnen we nog niet aan de slag. Maar ondertussen hebben we het druk genoeg. Gemeenschap zijn en gemeenschap bouwen is hard werken. Veel ervan zijn alledaagse klusjes.

Zoals dus het zoeken van een plek waar 20 kilo rijst kan staan zonder dat de muis eraan komen. Een gedeelte ervan weer uitdelen op de boerderij naast ons, waar veel mensen werken die krap bij kas zitten. Postertjes ophangen in de buurt om nieuwe vrijwilligers te werven voor de moestuin. Op bezoek gaan bij een vrijwilliger die aan het herstellen is van een operatie. Onze tuin ontwerpen onder de heel lief aangeboden begeleiding van een bevriende architect. Zaden bestellen, workshops geven, bijspringen in het Jeannette Nohhuis, enzovoorts, enzovoorts. Oh, ja, en nog snel even iets schrijven voor de vriendenkring, want dat is ook belangrijk!

Oproepje!

Het afgelopen jaar hebben we onze uitgaven kunnen financieren met een groot fonds. Dat is nu afgelopen. Om onze gemeenschap draaiende te houden maken we niet veel, maar toch enkele, kosten. Denk bijvoorbeeld aan teamversterkende activiteiten (gedeeltelijk onder professionele begeleiding tegen een scherpe vriendenprijs), getuigen van sociale rechtvaardigheid (reiskosten) en het organiseren van activiteiten voor de buurt. Terwijl we wachten op de bouw van ons nieuwe huis, hopen we alvast te kunnen beginnen met de opbouw van een stabiel donateursnetwerk, want als ons huis er eenmaal staat zijn we vast druk met de opstart. Kun je misschien elke maand een klein bedrag missen? Elke steun helpt!

We zijn een vereniging met ANBI status. Wil je ons eerst wat beter leren kennen voor je aan doneren denkt? Bank: IBAN NL28TRIO0338918116 tnv Vereniging Dorothy-gemeenschap

Je kunt je inschrijven voor onze nieuwsbrief op www.dorothygemeenschap.nl.

Living the Spirit of Ubuntu

Ingezonden door het secretariaat van de Quakers in Nederland

Lieve vrienden,

Gelukkig nieuwjaar van het World Office, en ook van de Zuid-Afrikaanse Jaarvergadering waar ik vorige week als virtuele deelnemer aan deelnam. De focus van die bijeenkomst was ubuntu - een concept dat centraal staat in het quakerisme in zuidelijk Afrika. Het is ook belangrijk voor ons allemaal terwijl we ons voorbereiden op de plenaire wereldbijeenkomst van 2024 in Zuid-Afrika en online, met als thema Living the Spirit of Ubuntu: met hoop reageren op Gods oproep om de schepping en elkaar te koesteren.

Dus wat is ubuntu?

De term verwijst naar het geloof, de moraliteit en de gewoonte dat elke persoon het waard is om erkend, gerespecteerd en gehoord te worden, en dat we allemaal onderling afhankelijk zijn.

Desmond Tutu legde het uit met de woorden "Mijn menselijkheid is verstrikt, is onlosmakelijk verbonden met die van jou" en het boek Faith and Practice in Centraal- en Zuidelijk Afrika beschrijft het als geworteld in het "onzichtbare circuit van verbinding tussen ons allemaal".

Het resoneert met de Quaker-getuigenissen, het geloof in dat van God in iedereen, en wordt vele malen bevestigd door de Bijbel, vooral het gebod om je naaste lief te hebben als jezelf. Het komt ook voor in meer seculiere uitspraken als "niemand is een eiland" en "een verwonding aan één is een verwonding aan allen".

De erkenning dat veel landen en economieën zich niet laten leiden door de principes van ubuntu, leidt ertoe dat Quakers zich afvragen waarom dit het geval is, onder meer door de historische onrechtvaardigheden aan te pakken die hebben bijgedragen aan de huidige situatie, en wegen te zoeken naar sociale en ecologische rechtvaardigheid.

Draag dit nieuwe jaar alsjeblieft de geest van ubuntu in je hart, zodat we allemaal gesterkt kunnen worden om onze rol te spelen als instrumenten van Gods liefde in de wereld.

In vriendschap, Tim Gee, alg. secretaris van FWCC.

Manifest

Uitgegaan van de Klimaatdichters, een beweging van schrijvende woordkunstenaars. die strijden met hun poëzie voor een klimaatvriendelijke wereld

Onze planeet verkeert in een crisis. Oceanen verzuren. Soorten verdwijnen. Bossen branden. Ons eigen bestaan wordt bedreigd. Het is tijd dat we het warm voelen worden onder onze voeten, dit is meer dan een hittegolf of winter zonder sneeuw. Het is tijd om onze stem als een vuist in de lucht te gooien.

Aangemoedigd door protest over de hele wereld geloven we dat poëzie een belangrijke rol kan vervullen om het tij te keren, als creatief en inspirerend geluid in de strijd voor het klimaat.

We worden gedreven door woorden en zijn gericht op transformatie. We willen inspireren, verontrusten en mobiliseren aan de hand van poëzie-evenementen, acties, debatten en publicaties. We zijn daarbij liefdevol en voorkomend, maar ook licht ontvlambaar.

We zijn lyrisch over de natuur en ziedend over de destructie. We zeten de schoonheid van de taal in voor bewustwording. We willen mens en planeet verbinden en de individuele en collectieve verantwoordelijkheid versterken..

We werken samen met protest- en milieubewegingen die zich inzetten voor het klimaat.

We zijn inclusief, niet gebonden door leeftijd, geloof, gender of origine. We geloven in poëzie als verzet tegen klimaatmoeheid. We weigeren lijdzaam toe te kijken hoe de ecologische ramp wereldwijd steeds grotere vormen aanneemt.

We stellen ons een toekomst voor waarin lessen zijn getrokken uit de ecologische noodtoestand. Een toekomst waarin de natuur op de eerste plaats staat en alle levende wezens welvaren.

We roepen dichters en spoken word-artiesten uit Nederland en Vlaanderen op zich bij ons aan te sluiten en moedigen schrijvers uit andere landen aan tot eenzelfde poëtisch-activistische stellingname. We dromen van een wereldwijde kunstenaarsgemeenschap die samenspant rond één missie: de zorg voor onze planeet.

Wat er stroomt

Gedicht door Suzanne van Leendert

Dit gedicht werd geschreven voor het symposium 'Wordt waterkwaliteit de nieuwe stikstofcrisis?' (<https://www.wbderuimte.nl>)

Weet je nog hoe we in meren sprongen
tussen snoeken zwommen, karpers en baarzen
we wieren voelden tussen onze tenen, op onze rug dreven
omgeven door rietpluimen, meerkoeten en reigers

hoe we met schepnetjes door sloten waadden
zich een universum opbaarde
met libellen, kevers en kikkerdril
we naar bed gingen met natte haren?

Nu is het lastig navigeren, drijven eilanden
van afval ons tegemoet met in de diepte
spokende netten die altijd blijven vissen en zien we,
als we goed kijken, de ribben van het water.

Weet je nog hoe we kommetjes water maakten van onze handen
water uit beken schepten, door de vingers lieten stromen
onze dorst lesten, hoe het water golfde
over zand, kiezels en keien als zacht applaus.

Nu verdrijven statistieken en grafieken onze luchtkastelen
Zien we de waarheid weerspiegeld in water
Troebel van onze welvaartsresten, vragen we ons af
Of er een smaakje aan zit.

Alsof er een steen in een vijver is gegooid, groeit
een cirkel en het besef dat er maar één aarde is
één letter verschil tussen moeder en modder,
dat we samen tegen de stroom in kunnen gaan.

Ieder van ons een druppel.

Impressie “Snap-Stil-Hap”

van 8 februari

door Marlies Tjallingii

We hadden gisteren een fijne uitwisseling over het manifest rond klimaat crisis en afname van diversiteit en het gedicht ‘Wat er stroomt’.

De oproep om als dichters ons te uiten in gedichten was niet voor iedereen de roeping. We doen allemaal mee .....

op onze eigen manier; onder andere door mee te werken aan “drinkable rivers”. Als alle rivieren drinkbaar water hebben, dan wordt onze planeet leefbaarder voor alles wat er op de planeet leeft.

.Het gaat om durven te doen wat bij je past.

Gretha Thunberg is als eenling begonnen en zie wat ze heeft opgeroepen.

Als enkeling ben je klein, maar er is een giga potentieel.

We leren van onze kleinkinderen die op onze schouders groeien, naar analogie van “Dichter”(Plint) Op de schouders van reuzinnen.

Ik schreef ter plekke enkele zinnen:

Mijn kleinkind vraagt:

Opa/ Oma wat doe jij?

Ik doe wat ik kan

Zijn wij niet allemaal kunstenaars, die:

Verhalen vertellen

Beelden creëren

Om de schepper te eren

Visioenen hebben van vrede

Visioenen van voorbij het NU

Over het NU naar de toekomst

Met ruimte voor liefde

Met ruimte voor leven

Met ruimte voor mensen, dieren en planten

Zo klein als een mug

Onze invloed uitoefenen

*Opa en Oma: ruimte voor liefde,
ruimte voor vrede*

Ik deel dit graag met jullie die er bij waren en met jullie die er niet bij konden zijn. Ik nodig je uit om op jouw unieke manier ook bij te dragen.

Liefdevolle groet

Werken aan Vrede

Pendle Hill pamphlet 420, van Pamela Haines, vertaling Frieda Oudakker

Vredesspier 6   Herstellen en repareren

Herstellen en repareren zijn huise-lijke vaardigheden. Op het eerste gezicht lijkt dit nauwelijks iets dat ons brengt in de richting van een nieuw tijdperk. Maar onze wereld is kapot en gebroken, vele delen werken niet meer. Ik zie grote scheuren en sneden, gaten en rafelige randen – en we kunnen hem niet weggooien, want het is de enige wereld die we hebben. Er moet herstelwerk verricht worden. Dat zijn we niet meer gewend. In tegendeel, we zijn gefascineerd door en verslaafd aan nieuw, ondergedompeld als we zijn in een economisch systeem dat zich meer richt op consumptie dan op kwaliteit. We produceren dingen die snel vervangen moeten worden, zodat we meer verkopen. Oud wordt afgekeurd en zo snel mogelijk ingeruild voor de nieuwste uitvoering. Dat gaat niet alleen op voor spullen, maar ook voor relaties.

Die houding is gewelddadig, zowel tegenover de aarde als tegenover onze relaties. Het toont geen respect voor ons vermogen om zaken in orde te maken. Een nieuwe aarde vereist duurzaamheid in alle opzichten. Het ontwikkelen van deze discipline vraagt van ons een plaatje van heelheid in ons hoofd en in ons hart. We moeten in staat te zijn om openlijk te rouwen om waar dat verloren gaat en ons te wijden aan het herstel.

Om iets goed te repareren moet je weten hoe het in elkaar zit en naar de kern van het probleem te gaan – dat houdt een risico in. Om mijn eetkamerstoelen te repareren moest ik ze helemaal uit elkaar halen. Daarvoor had ik de hulp nodig van een ervaren vriend. Daarna was het duidelijk wat ik te doen had.

Een relatie kan gebroken zijn - gerafeld aan de zijkant of kapot op de hoeken. De neiging om het weg te gooien en een nieuwe te zoeken kan sterk zijn. Maar ook hier kunnen we het herstellen toepassen. Wij kunnen de eerste stap zetten, ons eigen aandeel erkennen, vanuit ons hart luisteren, sorry zeggen en om vergeving vragen. We kunnen weigeren om onszelf of de ander op te geven. We kunnen de tijd nemen om opnieuw contact te maken en

concrete stappen zetten om wat gebroken is weer op z'n plaats te krijgen. Ook hierin kunnen we leren van de Joodse traditie, gedachtig aan de verwachting dat herstel kan plaats vinden als onderdeel van Yom Kippur, het Joodse Nieuw Jaar en dag van boetedoening.

Gemeenschappen herstellen, niet alleen individuele relaties, maar de basis waar het samenleven gevormd wordt, vraagt een grotere inspanning. Toch zijn er modellen waarop we verder kunnen bouwen. Als we werken aan 'herstelrecht' bijvoorbeeld, kunnen we kijken naar de Zuid-Afrikaanse 'Waarheid en Verzoeningscommissie'.

2021 Een Waarheids- en Verzoeningscommissie voor het PFOS-schandaal rond de lozing van PFOS (een zeer schadelijk chemische product, niet afbreekbare gif)?

Hoewel de roep om gerechtigheid door veel mensen wordt geïnterpreteerd als verlangen naar zware straffen, is het ook mogelijk om tot gerechtigheid te komen via een herstelproces.

3M is de fabriek die deze gifstof loosde ondanks dat ze wisten hoe giftig deze is.

Hoe kom je tot rechtvaardigheid in een situatie waarin een passende straf hele delen van de maatschappij zou ontwrichten?

De aarde helen is zelfs nog een grotere taak. Die begint thuis. We zullen moeten inzien dat wij een plaats innemen in het web van het leven. Onze taak is om te gaan herkennen dat onze houding van afgescheidenheid en 'heerser zijn' veel onderdrukking veroorzaakt heeft. Het heeft relaties gebroken, én het hele systeem dat ons leven draagt beschadigd. Hoe zou het zijn als we herstelwerkzaamheden gaan zien als dé kritieke activiteit van de geweldloze strijder in onze zoektocht naar een leefbare wereld?

Echt repareren van wat kapot of beschadigd is vraag vaardigheden, meestal vereist het geduld en tijd. We moeten deze vaardigheden oefenen, begrijpend dat het welbestede tijd is. Iedere keer als we de mogelijkheid zien om iets waardevols te herstellen, bevestigen we een houding van zorg en begrip voor de wereld om ons heen.

In dit licht zien we dat onderdrukking opheffen betekent zowel relaties herstellen, als stoelen repareren, sokken stoppen, de aarde bewerken. Het delen van allerlei mogelijkheden van herstel en reparatie, zowel in het klein, als op wereldschaal, bouwt aan de vaardigheden, de spieren en de houding die we nodig hebben voor een leefbare wereld.

'Discerning a way forward'

QCEA, op zoek naar een nieuwe koers

Uit Around Europe, vertaald en bewerkt door Peter van Leeuwen

De afgelopen jaren zijn niet makkelijk geweest voor ons team in Brussel. Spanning tijdens de pandemie, vertrekkende medewerkers, een nieuwe directeur, en nieuwe Schrijvers van de QCEA General Assembly (GA) en ook van EXCO (het uitvoerend comité van QCEA). Gelukkig heeft het uitvoerende comité ingestemd met de contouren van het plan. En dat alles tegen de achtergrond van een veranderingen in de EU en de invasie van Rusland in Oekraïne. Zowel Tracey Martin (QCEA directeur) als onze Martin Touwen (schrijver van het uitvoerend comité) schreven hierover in 'Around Europe' van eind 2022

Tracey Martin (directeur, QCEA-team):

Het is tijd voor QCEA om een nieuwe strategie te ontwikkelen. Hoe werkt een Quaker-organisatie met zoiets als “strategie”? De praktische aspecten zijn er nog steeds: het verzamelen van informatie, het begrijpen van de context; het maken van analyses, het ontdekken van ons vermogen om bij te dragen, enzovoort. QCEA werkt in opdracht van Quakers in Europa. Ons uitgangspunt daarbij zijn de zorgen die collectief worden waargenomen door Quaker-bijeenkomsten en -groepen. Onze leden van de GA hebben deze met ons gedeeld. Er is hen gevraagd om input te vragen aan hun Quaker-gemeenschappen. Cruciaal is dat we goed luisteren. We dienen te begrijpen hoe we worden gezien door organisaties en mensen, die werken aan vrede, gerechtigheid en gelijkheid met Europese instellingen. We willen horen wat mensen te zeggen hebben, die het meest getroffen zijn door geweld, militarisme, ongelijkheid en de klimaatcrisis. We moeten met nederigheid en

openheid luisteren. Dan komt er de besluitvorming: hoe kiezen we tussen een 'quick win' en de lange termijn, of tussen twee belangrijke concerns? Op weg naar een besluit gaan we tijd vinden om samen te zijn in de stilte, op zoek naar wat ons geloof van ons vraagt. We dienen bereid te zijn om geroepen te worden om iets te doen, dat moeilijk of onpopulair zal zijn. We vragen jullie om ons in het Licht te houden terwijl we dit werk doen. We hopen onze nieuwe strategie met jullie te kunnen delen in het volgende nummer van Around Europe.

Tracey Martin

Martin Touwen (schrijver):

Wederom wordt QCEA uitgedaagd om haar strategie aan te passen aan de veranderende realiteit. Wat is de ondersteunende Europese invalshoek voor onze concerns? Hoe kunnen werkgebieden het beste worden geïntegreerd om in de huidige complexiteit effectief te zijn? Hoe kan onze spirituele ervaring ons en anderen helpen? We willen onze weg terugvinden naar de integriteit van de wereld in alle dimensies en daar deel van uitmaken. Wat betekenen de getuigenissen over vrede, gelijkheid en eenvoud binnen de huidige context? En hoe zit het met het getuigenis van de waarheid? Zijn we bereid diep genoeg te graven om onderliggende structurele en culturele gewelddadigheden bloot te leggen? Kunnen we onze rol daarin onder ogen zien? (Johan Galtung hield hierover een lezing aan QCEA halverwege de jaren 90.) Hoe kunnen we het beste helpen om opnieuw verbinding te maken, naar een wijdverbreid spiritueel gevoel van verbondenheid met de hele mensheid en de natuur? Gelukkig werken we in een netwerk van Quaker groepen, andere Quaker-bureaus en andere NGO's. Jullie helpen ons allemaal om passende antwoorden te vinden. Dank voor je bijdrage in de komende periode.

Eind maart een strategie?

Eind maart komt de QCEA GA weer bijeen met Quaker vertegenwoordigers uit meer dan tien landen. Er zal dan ruim tijd uitgetrokken worden om een strategie voor de periode 2023 - 2025 met elkaar te verdiepen en besluiten..

“Geschilderd gedicht”

“Wandeling in de stilte”,

Geschilderd in zwart-wit acrylverf. door Jelena Kasteel

Mindfulness en Quakers

Mindfulness-oefeningen en de geloofsbeleving van Quakers

door Donald McCormick. In: *Western Friend*, nov./dec. 2016,

vertaling en bewerking Frieda Oudakker en redactie

In Quakersamenkomsten concentreren we ons, we luisteren naar gesproken getuigenissen, we onderscheiden authentieke bijdragen en houden mensen in het Licht. De beoefening van mindfulness helpt me daarbij. En als ik mijn mindfulness-oefeningen niet had gedaan, had ik waarschijnlijk tientallen jaren geleden het quakerisme moeten opgeven.

In de afgelopen vijf jaar is mindfulness erg populair geworden. Maar jaren voor deze recente golf van interesse toonden Quakers een sterke interesse in mindfulness. Mindfulness-workshops worden al meer dan tien jaar aangeboden op de Friends General Conference en het retraitecentrum Pendle Hill. Het pamflet van Pendle Hill,

"The Mindful Quaker", werd gepubliceerd in 2006.

Mindfulness staat op verschillende manieren centraal in mijn eigen ervaring van samenkomen in stilte: neerwaarts centreren en wachten op de Geest, luisteren naar getuigenissen van anderen, het authentieke hierin onderscheiden en mensen in het Licht houden.

Naar beneden centreren: Meestal beginnen we elkaar te ontmoeten in de stilte door onze geest leeg te maken en tot rust te komen. Tijdens de eerste fase van de bijeenkomst, focussen we geestelijk om open te staan voor de leiding van de Geest. Dit staat zo in 'Faith and Practice' van de Pacific Yearly Meeting (PYM). Om je geest leeg te maken en 'spiritueel gefocust' te worden, moet je leren je te concentreren op wat George Fox 'je dwalende geest' noemde.

Concentratie is een centraal onderdeel van mindfulness en de literatuur over mindfulness bevat veel advies over leren concentreren. Het meeste komt neer op het herhaaldelijk richten van je aandacht op je ademhaling of een ander aspect van je ervaring. Telkens wanneer je merkt dat je geest afdwaalt, keer je terug naar je oorspronkelijke focus. Sommige Quakers zeggen dat mindfulness hen helpt om zich te concentreren.

Mindfulness-oefeningen ontwikkelen zowel gelijkmoedigheid als spirituele focus. Dit is belangrijk voor onze taak in onze samenkomsten. Iedereen probeert het innerlijke geroezemoes van persoonlijke angsten en ambities tot bedaren te brengen, luisterend naar de stem van de innerlijke gids.. Het stillen van "persoonlijke angsten" is geen gemakkelijke taak - vraag het maar aan een psychotherapeut. Maar het kán. Uit onderzoek blijkt dat mindfulness-oefeningen een effectieve manier zijn om angst te verminderen. Stel bijvoorbeeld dat ik in een meeting ben en de gedachte komt op: "Ik doe het slecht op mijn werk. Ik verwacht dat ik ontslagen zal worden." De ene angstige gedachte kan gemakkelijk leiden tot een andere. "Dit is net als mijn laatste baan, toen ik de eerste was die werd ontslagen." Dan zak ik weg,- gevangen in een spiraal van angstige gedachten en gevoelens. In plaats daarvan concentreer ik mijn aandacht op mijn ademhaling. Dezelfde angstige gedachte over ontslag kan ook verschijnen. In dit geval blijf ik echter in het huidige moment en word ik me duidelijk bewust van de gedachte en het daaruit voortvloeiende gevoel van angst. De gelijkmoedigheid die ik heb ontwikkeld, stelt me in staat om de gedachte en de angst naar boven te laten komen en ze te accepteren. Ik geef ze geen energie door ze vast te grijpen of me ertegen te verzetten. Ze blijven een tijdje hangen en vervagen dan. Op deze manier helpen opmerkzaamheid en gelijkmoedigheid mij om me te concentreren. Op zijn beurt helpt dat mij om een rustige, vruchtbare gemoedstoestand te creëren. In die diepe stilte wacht ik op de Geest. De bijeenkomst is pas echt een eenheid als de meeste, zo niet alle, aanwezigen zich tot in het diepst van zichzelf hebben teruggetrokken. Zelfs hun gedachten zijn tot rust gekomen. Hun geest, hoewel zeker niet leeg, is bijna volkomen tot rust gekomen. .

**Luisteren naar ge-
tuigenissen:** wanneer vrienden spreken tijdens een bijeenkomst, gebruik ik mindfulness-oefeningen om me te concentreren op wat ze zeggen. Als ik 'in het moment ben', sta ik meer open voor hun gesproken woord. Als vrienden spreken en ik ben aan het

dagdromen – iets aan het plannen of aan het herinneren – kan ik zo in gedachten verzonken zijn dat ik mis wat er werd gezegd.

Mijn reactie op wat een Vriend zegt in de Quaker bijeenkomst kan er ook voor zorgen dat ik niet de volle aandacht schenk aan wat hij of zij aan het zeggen is. Soms raak ik verstrikt in een veroordelende reactie. (“Daar gaat hij weer. Precies vijf minuten voor het einde van de bijeenkomst.”) Dan sta ik niet meer open voor de boodschap.

Andere keren kan een positieve reactie me afleiden. (“Ik hou gewoon van wat Stan hier uitspreekt. Het komt voort uit zo'n diep begrip van het quakerisme. . . .”) Ik kan verdiept raken in het nadenken over mijn waardering, en voordat ik het weet, is de spreker uitgesproken. Mindfulness helpt me om reacties als deze in het moment op te merken, ze met gelijkmoedigheid te bekijken en ze vervolgens los te laten – waardoor ik terug kan keren naar het daadwerkelijk luisteren naar de getuigenis.

“De stille bijeenkomst vormt de kern van de Quaker-praktijk. Daar komen Vrienden samen en wachten in stilte op God” (Pacific Yearly Meeting's Faith and Practice). Mindfulness-oefeningen helpen me om me te concentreren en "in afwachende

en "in afwachende stilte" te zitten. Ze helpen ook als er iets in me opkomt dat geschikt zou kunnen zijn om te zeggen in de stilte. Als ik bijvoorbeeld de diepe en prachtige boodschap van een andere vriend hoor, krijg ik de neiging om commentaar te geven. Wanneer ik deze impuls met gelijkmoedigheid beschouw, verzwakt de drang om te commentariëren, wat me voldoende emotionele afstand geeft om enkele testen toe te passen op mijn getuigenis. Ik kan me afvragen: ‘is dit een boodschap van mijn ego of van de Geest? Is dit bericht alleen voor mij bedoeld of voor de vergadering als geheel? Komt het door mij heen en wordt het door de geest geleid, of komt het van mij en is het "slechts emotioneel dwingend" (zoals ‘Philadelphia Yearly Meeting's Faith and Practice’ het stelt)?

De meeste berichten die tot mij komen, zijn geen echte getuigenissen, maar soms komt er wel zo'n bijzonder bericht naar boven. Deze berichten komen steeds weer terug. Ik stel ze nog steeds in vragende vorm. De antwoorden komen meestal als fysieke en emotionele gewaarwordingen in mijn lichaam.

Met een echte getuigenis heb ik elke keer dat een bericht terugkomt, het gevoel dat het goed is. Dit gevoel van juistheid wordt sterker elke keer dat het terugkeert. Naarmate het sterker wordt, krijg ik ook een intuïtief gevoel van wanneer het tijd is om op te staan en te spreken.

In het licht houden: Toen ik in de jaren 90 Quaker bijeenkomsten begon bij te wonen, hoorde ik regelmatig een verwarrend verzoek om mensen in het licht te houden. Het leek alsof mij werd gevraagd om mensen met gezondheidsproblemen of andere problemen liefdevol te visualiseren en in stilte een verlangen uit te drukken dat ze genezen worden. Dat klonk vaak als een mindfulness-oefening die 'liefdevolle vriendelijkheid-meditatie' wordt genoemd, dus dat deed ik toen ik een verzoek hoorde om iemand 'in het Licht te houden'. Bij liefdevolle-vriendelijkheidsmeditatie stel je je een persoon voor en herhaal je in stilte bepaalde zinnen die je wens uitdrukken dat de persoon vrij is van gevaar, vrij is van lijden, gelukkig is en vreugdevol leeft.

Na een tijdje leerde ik echter dat liefdevolle-vriendelijkheidsmeditatie niet hetzelfde is als iemand in het Licht houden. Volgens PYM's Faith and Practice is een essentieel onderdeel van iemand in het licht houden "het verlangen dat goddelijke leiding en genezing aanwezig zal zijn voor iemand individueel." Dus als ik nu iemand in het Licht houd, beoefen ik nog steeds liefdevolle vriendelijkheid-meditatie, maar ik wens ook dat de persoon "goddelijke leiding en genezing" ervaart.

Zonder mindfulness-meditatie zou ik vandaag geen Quaker zijn.

Don McCormick is de onderwijsdirecteur van het lerarenopleidingsprogramma Unified Mindfulness. Hij is lid van de Santa Monica Monthly Meeting (PYM).

Enkele woorden van Marijse Newham over dit onderwerp: Dit is wel een interessant onderwerp! De meeste Britse Quakers zeggen echter dat Mindfulness iets heel anders is dan wat wij doen in Meeting for Worship. Mindfulness is a "solitair" iets dat je alleen doet. Meeting for Worship is a "communal" practice iets dat je met elkaar doet. De Britse Quakers geven ook geen mindfulness workshops zoals de Amerikaanse Quakers dat doen omdat ze die twee aspecten niet willen verwarren. Mindfulness is geen Quaker Worship!

Zelf denk ik dat de mindfulness wel degelijk kan helpen met "centering down" en het concentreren en het stillen van de ""wandering monkey mind". Het helpt om de dagelijkse beslommeringen achter je te laten.. In de Meeting is de focus heel anders want met elkaar openen we ons naar het Licht, of de Geest. Dus geen concentratie op jezelf of je adem maar op elkaar en het Licht.

Don McCormick

Naar een andere vredespolitiek

Ingezonden door Kornee van der Haven (Quakers Gent)

‘Alle deserteurs en gewetensbezwaarden verdienen onze steun’

Door: Sam Biesemans (Europees Bureau Gewetensbezwaarden), Ludo De Brabander (Vrede vzw) en Kornee van der Haven (Quakers Gent), het stuk verscheen eerder in MO (Mondiaal Nieuws, <https://www.mo.be/promo>)

Oorlogen worden gevoerd door staten, maar het zijn hun inwoners die de prijs betalen. Zo moeten Oekraïense burgers na de Russische invasie toezien hoe dorpen en steden verwoest worden, of ze worden als soldaten het slagveld opgestuurd. Om het oorlogsgeweld te stoppen kunnen we ons richten op de staten en ze tot onderhandelen aanmanen. Ook kunnen we één van de partijen ondersteunen met wapentuig om het evenwicht naar een gewenste kant te doen overhellen.

Dat laatste is wat er nu massaal gebeurt bij de oorlog in Oekraïne. Het is zelfs de voornaamste strategie die EU-landen als België momenteel volgen om de oorlog in Oekraïne te beëindigen, namelijk via het voeden van diezelfde oorlog met meer wapens. Vredespolitiek is oorlogspolitiek geworden en de vredesduif is veranderd in een luipaard. Dit terwijl landen als België ook kunnen werken aan een de-escalatie van het conflict met vreedzame middelen. Asiel verlenen aan de mensen die niet langer het vuile werk willen opknappen, is daar een voorbeeld van.

Zeker de mensen die de oorlog effectief de rug toekeren door het slagveld te verlaten, of daar zelfs niet heen te gaan, vormen de achilleshiel van zowel het Russische als het Oekraïense leger. De oorlogsbereidheid van burgers is immers de ruggengraat van de oorlogspolitiek van de twee staten.

Het opvangen van met name Russische soldaten die niet langer wensen te vechten, of burgers die legerdienst weigeren, is het minste dat we kunnen doen om zand te strooien in de raderen van Poetins oorlogsmachine. Al sinds september 2022 discussieert de EU over wat te doen met deze Russische vluchtelingen. Alle argumenten die politici ondertussen aandragen om geen opvang te verlenen, missen grond. De Belgische premier De Croo stelde in *De Zevende Dag* (25 september 2022) dat ‘het een moeilijk signaal zou zijn ten opzichte van de vele Oekraïense vluchtelingen om opeens ook Russen te gaan opvangen’. Dat argument snijdt logisch en beleidsmatig natuurlijk geen hout. Zowel Russische als Oekraïense vluchtelingen zijn immers het slachtoffer van Poetins oorlogspolitiek.

Oordelen als die van De Croo zijn gebaseerd op een tweedeling tussen Russische en Oekraïense burgers. Dat onderscheid is gebaseerd op de illusie dat burgers van die twee staten uit eigen beweging zouden gaan vechten. Daarmee zouden ze immers ook een persoonlijke verantwoordelijkheid dragen voor de oorlog. Op basis daarvan vellen velen vervolgens een moreel oordeel: Oekraïense soldaten zijn dapper, Russische soldaten zijn bijna bij voorbaat oorlogsmisdadigers. Nochtans is vechten zelden een kwestie van een vrije keuze.

Volwassen mannen in Oekraïne die weigeren om te vechten, riskeren voor jaren in de gevangenis belanden. Bij dienstweigeraars gaat het meestal om gevangenisstraffen van drie jaar. Voor deserteurs heeft het land die straf onlangs opgetrokken tot maar liefst twaalf jaar. Russische deserteurs riskeren tien jaar gevangenisstraf, of de doodstraf in het geval van de huurlingen van Wagner.

Achter de geroemde of juist verfoeide ‘wil’ om te gaan vechten gaat in veel gevallen een morele en politieke dwang schuil: mensen kunnen vaak niet anders dan vechten en hun leven op het spel zetten voor ‘het vaderland’. Het is tekenend voor die situatie dat Oekraïne in september het internationaal algemeen erkende recht van gewetensbezwaarden op dienstweigering heeft opgeschort.

De stap zetten om dienst te weigeren of te deserteren heeft momenteel in Rusland en Oekraïne grote juridische consequenties. Het is daarmee een stap die je alleen uit overtuiging zet. De mensen die deze risico’s nemen en breken met de oorlogspolitiek van hun staat en leiders, verdienen onze waardering en onze steun. Hoe anders kan de spiraal van geweld die met name de Russische staat veroorzaakt, doorbroken worden?

De Belgische regering kan een voorbeeld nemen aan de Duitse, die al in september aangaf bescherming te willen bieden aan deserteurs en dienstweigeraars uit Rusland. Dat die stap hier niet gezet wordt, heeft in hoge mate met de genoemde tweedeling te maken, die helaas ook door de media in stand gehouden wordt. In haar hoofdredactioneel commentaar van 21 januari heeft *De Standaard* het over Oekraïense soldaten die ‘gesneuveld’ zijn en over 100.000 Russen die ‘uitgeschakeld’ zijn. Die dehumanisering van de Russische soldaat is gevaarlijk. Je kunt een kerncentrale afschakelen; een stofzuiger of computer uitschakelen, maar een mens?

Veel van deze ‘uitgeschakelde’ Russische soldaten vechten onder dwang. De algemene mobilisatie geeft mensen in Rusland weinig andere keuzes dan te vechten. De moedige burgers die beslissen om legerdienst te weigeren zijn een uitzondering, maar ook het zich onttrekken aan de militaire dienstplicht door het land te verlaten mag als een vorm van dienstweigering uit gewetensbezwaar beschouwd worden.

Deserteurs en dienstweigeraars verdienen onze steun, zoals eenieder steun verdient die om principiële redenen weigert een land te verdedigen door burgers en soldaten van een ander land te doden. De dreiging van jarenlange gevangenisstraffen voor deze mensen is reëel, ook voor gewetensbezwaarden. Op grond van die vervolging en het schenden van dit basisrecht kan aan deze mensen asiel worden verleend. De tijd dringt dat de politiek dit recht ook voor deze specifieke groepen garandeert.

Op 26 februari 2023 heeft in Brussel een nationale manifestatie plaats gevonden tegen de oorlog in Oekraïne met het recht op asiel voor gewetensbezwaarden als een van de eisen.

#OBJECT WAR CAMPAIGN

Solidarity with conscientious objectors and
deserters from Russia, Belarus and Ukraine

#ОткажиВойне #ВідмовВійні

Waarom ik pacifist blijf

Door Willem de Haan (journalist en oud-totaalweigeraar) bron: De (ingekort) <https://www.groene.nl/artikel/waarom-ik-pacifist-blijf>

De Russische inval van Oekraïne is volstrekt onacceptabel, hoe kun je er dan voor pleiten om niet terug te vechten? Toch is dat een misleidende vraag, schrijft pacifist Willem de Haan. 'Oorlog is niet de enige optie.'

25 januari 2023

Protest van pacifistische jongeren 1979

Ik was een zogenaamde totaalweigeraar: ik weigerde de keuring, de militaire dienst en de vervangende dienst. Het was de tijd van de Koude Oorlog, de nucleaire dreiging was dagelijks voelbaar, uit naam van de vrijheid en democratie was NAVO-partner Amerika jarenlang verwickeld geweest in een bloedige oorlog in Vietnam. Ik was een antimilitarist: ik geloofde niet dat er een rechtvaardiging bestond om militair geweld te gebruiken. Een klein VN-leger desnoods, een politiemacht, dat vond ik geen probleem. Maar het militaire apparaat, de wapenwedloop, de politieke acceptatie van kernwapens: dat vond ik misdadig.

Ik was ook pacifist: ik zou een mij onbekende ander – in toevallig een ander uniform – niet willen of kunnen doden. Goed, ik had de Tweede Wereldoorlog niet meegemaakt, dus ik wist niet waar ik het over had, maar ik accepteerde de consequentie van mijn standpunt, dat was dan tenminste nog wat. Sterker nog, er waren best veel mensen die mij en andere totaalweigeraars bedankten voor onze principiële weigering. Omdat wij het massieve geloof in militair geweld radicaal afwezen. Mijn standpunt was onwrikbaar. Ik had er mijn gevangenisstraf graag voor over.

Maar 'de gruwelen van de Tweede Wereldoorlog met de concentratiekampen en gaskamers, dat kon je toch niet lijdzaam laten gebeuren? Het is een terechte vraag, en ik heb maar een deel van het antwoord. Dat de Tweede Wereldoorlog een voorgeschiedenis heeft, dat 'we' – op een uitzondering na – ons niet hadden verzet tegen het wegvoeren van de joden, er zelfs vaak aan mee hadden gewerkt, dat de geallieerden al vroeg in de oorlog wisten wat er in Auschwitz gebeurde en er niets aan hadden gedaan, dat het zoveel ingewikkelder was.

Werk maken van vrede, hoe doe je dat?

Als de oorlog begint is het kwaad al geschied en heeft de politiek gefaald. Dat gold toen, en het geldt nu bij de nieuwe Europese oorlog in Oekraïne. Hadden Rusland en Oekraïne na de inname van de Krim en de oorlog in de Donbas een verdere escalatie kunnen voorkomen? Zagen de westerse leiders hoe de uitbreiding van de NAVO in Oost-Europa in Rusland tot steeds gevaarlijker revanchisme leidde? Koning Willem-Alexander dronk tijdens de Winterspelen van Sotsji in februari 2014 nog een gezellig biertje met Poetin, drie dagen na afloop van die Spelen annexeerde Poetin de Krim. Zagen de diplomatieke wereld, de inlichtingendiensten en de EU dat helemaal over het hoofd? Na Poetins optreden in Georgië, Tsjetsjenië en de Donbas?

Ik ben geen politicus, maar is het een rare vraag of het wel zo verstandig was van de Europese Unie om juist in die turbulentie van 2014 een associatieverdrag met Oekraïne te sluiten? Sinds 2014 werkt de NAVO al samen met Oekraïne, onder meer met trainingen, zei onze minister van Defensie Kajsja Ollongren in een interview met Trouw op 24 september vorig jaar. Vanaf het moment dat ik besloot om dienst te weigeren worstelde ik met de vraag of de Tweede Wereldoorlog had kunnen worden voorkomen, en hoe dan. Want ik zag de opmerking ‘jij hebt die oorlog niet meegemaakt’ natuurlijk al van verre aan komen. Ik moest een antwoord hebben, maar dat antwoord – weet ik nu – is er niet. Omdat er te veel - ‘*what if*’ vragen zijn om een antwoord te kunnen geven. Wat als de Vrede van Versailles van 1919 er anders uit had gezien? Als de Weimarrepubliek steviger in haar schoenen had gestaan, als de kerken Hitler niet hadden gesteund? Wat als de wereld anders had gereageerd op de opsluiting van en de moord op politieke tegenstanders in nazi-Duitsland vanaf 1933? Op het uitsluiten van joden in de aanloop naar de fatale gaskamers? Wat als Hitler niet al die tijd, tot de inval in 1939 van Polen, als bevriend staatshoofd was beschouwd?

Hetzelfde geldt voor de vraag of er een andere mogelijkheid was geweest om een einde aan de bezetting te maken, dan het offensief van de geallieerden en het Rode Leger. Wat als het Nederlandse bestuur en bedrijfsleven niet tot ver in de bezetting grotendeels welwillend samen hadden gewerkt met de bezetter? Wat als we ons weerbaarder hadden getoond bij de jodenvervolging en we joden met meer inzet hadden beschermd tegen hun moordenaars? We weten het niet, want we hebben het niet geprobeerd. We hebben ons niet massaal en geweldloos verzet, we hebben niet op grote schaal spoorlijnen gesaboteerd, we hebben de bezetting over ons heen laten komen en afgewacht. Te veel vragen, te weinig antwoorden. Maar dat betekent niet dat de geschiedenis niet ook anders had kunnen verlopen.

Nogmaals: werk maken van vrede, hoe doe je dat? Als de oorlog begint is het kwaad al geschied en heeft de politiek gefaald.

Ik weet het wel, je moet geen moeilijke vragen stellen als een oorlog uitbreekt. Tijdens een oorlog is eensgezindheid het credo. Zodra een oorlog uitbreekt komt de samenleving in een oorlogsgroes. ‘In tijden van crisis willen mensen vasthouden aan een eenduidig verhaal van goed en kwaad. Dat geeft houvast’, zegt de Utrechtse hoogleraar conflictstudies Jolle Demmers begin juni in Vrij Nederland. Een eenduidig verhaal over goed en kwaad betekent dat de nuance uit het verhaal gesneden moet worden. Anders is het niet meer eenduidig.

Hoeveel oud-militairen, deskundigen en politici heb ik de afgelopen maanden niet in de media horen speculeren over de strijd en de noodzaak van wapenleveranties? Herhaal het honderdmaal, er we gaan er allemaal in geloven. De Belgische historica Anne Morelli formuleerde tien principes die we steeds tegenkomen aan beide kanten van de strijd. ‘Wij willen geen oorlog, de vijand wil dat.’ ‘De leider van de vijand is een duivel; wij verdedigen een nobele zaak.’ En: ‘Wie onze zaak in twijfel trekt is een verrader.’ Al die

Anne Morelli

vuistregels van propaganda zien we één op één terug, ook in deze oorlog. Door emotie en propaganda kunnen we niet meer helder over oorlog nadenken en trappen we steeds opnieuw in de val dat oorlog de enige optie is. Wie wordt aangevallen en zich niet verzet, delft het onderspit. Daar hoeft je niet omheen te draaien. Hadden de Russen bij een snelle capitulatie heel Oekraïne bezet? De inwoners afgevoerd naar Siberië? Vervolgens andere landen teruggeleid naar de ‘Russische moederschoot’? Geen aantrekkelijk – wat heet, een afschuwelijk – vooruitzicht, ik geef het toe. Maar we weten niet wat er dan was gebeurd. Net zo min weten we wat er was gebeurd als de Oekraïners zich hadden voorbereid op gewelddoos verzet, zich hadden geschoold in non-coöperatie, in sabotage.

Na vier weken oorlog speculeerde de Oekraïense president Volodymyr Zelensky eind maart 2022 even op een neutraal Oekraïne, en zou hij de wens om zich bij de NAVO aan te sluiten willen laten vallen. Wat was er gebeurd als hij dat eerder had bedacht? Had hij daarmee de Russische inval en het lijden van zijn bevolking kunnen voorkomen? Of in ieder geval kunnen bekorten? We weten het niet en zullen het wellicht nooit weten.

Toch weiger ik de conclusie te trekken dat geweld er kennelijk bij hoort en er soms geen andere optie is

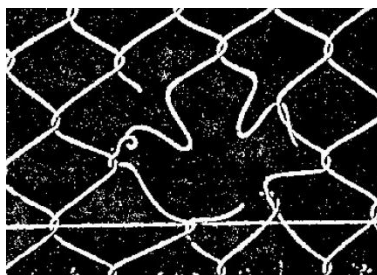
Heeft Zelensky er alles aan gedaan om deze afschuwelijke oorlog te voorkomen? Of stort ook hij – net als Poetin – jonge mensen in militaire uniformen in een afschuwelijke oorlog? En, om het nog ingewikkelder te maken: handelt Zelensky werkelijk vanuit verheven waarden als het waken voor vrijheid, democratie en recht? Of is Zelensky slechts een pion in een veel grotere geopolitieke belangenstrijd. Ik vrees dat pas wanneer de archieven over vele jaren opengaan we die vraag kunnen beantwoorden.

Yurii Sheliashenko van de Oekraïense pacifistische beweging – ja, ook in Oekraïne is een pacifistische beweging – wijst in een mail aan mij op een ander verwoestend fenomeen: ‘Het grootste kwaad waarvan we nu de gevolgen zien is de militaire patriotische opvoeding in Rusland en Oekraïne, waardoor het conflict nu is geëscaleerd en tot oorlog heeft geleid.’ Het begint al op de kleuterschool en is onderdeel van zowel de Oekraïense als de Russische cultuur, zegt hij: ‘Het ophemelen van het militarisme en nationalisme is immoreel en moet worden verboden.’

Maar al deze bedenkingen helpen ons niet uit het dilemma: is militair geweld soms niet toch onvermijdelijk? De Tweede Wereldoorlog leidde uiteindelijk ook voor de pacifistische beweging Kerk en Vrede tot een gruwelijk dilemma: vasthouden aan geweldloosheid of toch... Een van de voormannen, de pacifistische predikant

Krijn Strijd, zei kort na de oorlog: ‘Wij hebben de wereld zo bedorven dat er uiteindelijk geen andere oplossing meer was dan dat Engelse tanks, Amerikaanse bommenwerpers en het Russische Rode Leger ons konden bevrijden.’ Opmerkelijk: hij zegt ‘konden’, niet ‘moesten’. Tegelijkertijd zegt Strijd, die in de oorlog door de Duitsers gevangen werd gezet: ‘En wanneer deze omstandigheden door onze zonde zo geworden zijn, als ze nu zijn, dan zullen wij niet door nieuwe zonden te doen ons uit die situatie mogen redden. De duivel kan niet door de duivel worden uitgebannen.’

Als ik die opmerking voor mezelf vertaal dan moet ook ik, inmiddels 66 jaar, concluderen dat ook mijn generatie er opnieuw een puinhoop van gemaakt heeft, met een wereld vol gewapende conflicten. Omdat we wel goed weten hoe we moeten escaleren, maar niet hoe te de-escaleren, omdat we liever havik zijn dan duif, omdat we voor onze eigen belangen gaan, de arme landen plunderen, het klimaat naar de vernieling helpen, steeds maar meer willen. En niet willen delen.

geweldloos verzet in Oekraïne

<https://kerkenvrede.nl/file/kerkenvrede/bb2d3f1f80c6b67ca7350ca9>

b91e5629/

Toch weiger ik de conclusie te trekken dat geweld er kennelijk bij hoort en er soms geen andere optie is. Al was het maar omdat de prijs van oorlog onbetaalbaar is. In de Oekraïne-oorlog zijn aan beide zijden naar schatting inmiddels meer dan honderdduizend doden en gewonden te betreuren. Miljoenen ontheemden, ontelbare trauma's. Een voor een groot deel verwoest land. En ongeacht de afloop groepen mensen die elkaar voor decennia naar het leven staan.

Wie voortzetting van de oorlog onvermijdelijk acht, accepteert daarbovenop de onvoorstelbare risico's van verdere escalatie, een mogelijke kernramp. Hij accepteert de ontwrichting van de westerse wereld met geëxplodeerde energieprijzen. En accepteert een verarmde bevolking die in de armen van extreme populistten worden gedreven. Die accepteert ook een wereldwijde voedselcrisis, een nog snellere verslechtering van de klimaatproblemen. Een totale militarisering van de wereld. Maar bovenal: wat zeg je tegen de moeder die haar zoon verliest aan het front?

Natuurlijk, mijn ouders waren ook dolblij toen de Canadezen in april 1945 met hun auto's over de Groningerstraatweg in Leeuwarden reden. Natuurlijk was ook mijn vader blij dat hij geen razzia's voor de Arbeidsdienst in Duitsland meer hoefde te vrezin. Maar tegelijkertijd werd bij ons thuis vaak het verhaal verteld hoe bij zo'n razzia op een kwade dag mijn vader net te laat wegdook. En de Duitse soldaat had ervoor gekozen om zijn oog op mijn oudste broer te laten vallen, die in de box in de kamer stond. Waarop die Duitser weer was vertrokken, mompelend dat hij thuis ook *'so ein kleine Jungen hatte'*. Wat wij ervan leerden was dat die soldaat ook maar gestuurd was door zijn commandanten.

Voor mij is oorlog een misdaad tegen de mensheid. En elke politicus heeft de dure plicht om er alles aan te doen oorlog te voorkomen, ook al ben je de 'aangevallen partij' en zijn je waarden en normen nog zo nobel. Want wie de wapens opneemt verloochent juist zijn eigen waarden en normen. Ik blijf voorsnog pacifist.

**Kees Nieuwerth (Quaker):
Pacifisme is geen passivisme"**

In de bezieling <https://debezieling.nl/quaker-kees-nieuwerth-pacifisme-is-geen-passivisme/>

Vrienden in het hele land

Lokale/regio Quaker bijeenkomsten:

Je bent van harte welkom!

Van leden wordt verwacht dat ze financieel bijdragen aan (zie bankrekeningen hieronder):

1. De landelijke (jaarvergadering) Quakers
2. De lokale/regiogroep (maandvergadering)
3. Abonnement op de Vriendenkring

Iedereen kant ook bijdragen aan het Quakerhulpfonds voor giften voor Quakerprojecten (al of niet vermelden welke)

Quaker Secretariaat: Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers).

Website: quakers.nu (Peter Spreij) e-mail: secretariaat@dequakers.nl.

Penningmeester Nederlandse Jaarvergadering: (Frits Nieuwerth van den Akker)

Bankrek. NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Quakers.

Quaker Bibliotheek: Vossiusstraat 20, 1071 AD Amsterdam, open op afspraak 'Bibliothecaris' Marianne Ijspeert, tel. 020-6125703 (06-12730475).

Quaker Literatuur: e-mail: literatuur@Quakers.nu. Bankrek.: NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Quakers, m.v.v. Quaker Literatuur.

Amsterdamse Maandvergadering: Schrijver: Marianne Ijspeert, W. de Zwijgerlaan 21-III, 1056JD Amsterdam tel. 020-6125703, e-mail: mijquak.1@online.nl Bankrek.: NL81 INGB 0004 9200 51 t.n.v. A'damse MV Quakers.

Driebergen groep: Quakers t.a.v. W. Douma, Villa Xaverius, Rijsenburgselaan 11, 3972 EG Driebergen- Rijsenburg, contact: Quakers@marieke.nl.

Haagse Maandvergadering: Schrijver: Eoin Dubsy, e-mail: haagsevrienden@Quakers.nu, Haagse Maandvergadering, Stadhouderslaan 8, 2517 HW 's-Gravenhage. tel. 070- 3600621, Bankrek.: NL54 TRIO 0320 1956 78. t.n.v. Haagse Vrienden, Quakers.

Midden- en Zuid-Nederlandse Maandvergadering: Schrijver: Els Ramaker, Prinses Marijkelaan 31, 4002AT Tiel, tel. 0344 606818/0636361350, e-mail: els@ramaker.me, Bankrek.: NL67 TRIO 0197 6518 52 t.n.v. MZNMV Quakers.

Deventergroep: Inlichtingen: Frieda Oudakker 0644794366, email: friedaoudakker@gmail.com.

Noord Oost Nederlandse Maandvergadering: Schrijver: Kees Nieuwerth; Hoofdstraat 26; 9514 BE Gasselternijveen; k.nieuwerth@wxs.nl. Bankrek.: NL07 TRIO 0320 1956 51 t.n.v. Quakers NON MV.

Quaker Hulpfonds: Schrijver: Corien van Dorp. Bankrek: NL94 TRIO 0338 4113 64. t.n.v. Quaker Hulpfonds, Quakers. Email: hulpfonds@quakers.nu.

Vrienden voor Brussel (VVQREA): Schrijver: Corien van Dorp, tel: 070-3867309. E-mail: vvqrea@gmail.com. Bankrek. NL93 TRIO 0391 2219 65 - t.n.v.: Vrienden van de Quakerraad.

Vriendenkring: Per 1 jan. 2019 de abonnementsprijs van de Vriendenkring: €30,- voor Nederland en €75,- voor Buitenland (ook Europa). NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Quakers met vermelding van 'Abonnement Vriendenkring'. E-mail: vriendenkringredactie@gmail.com

Waar zijn Quakerbijeenkomsten?

Algemene vergadering in Bennekom '12 – 14 mei Wijdingssamenkomsten in Nederland en België

'Quakers en ik' do 16 maart. online 20.00-21.15

Opgeven bij marliestjallingii@home.nl

Amsterdam	Iedere zondag 10.30	Vossiusstraat 20, Amsterdam, info: 020-6125703 email: mijquak.1@online.nl
Antwerpen	Geen vaste tijdstippen	Info: Jan Peeters, tel.: 0032.15.24 75 10 email: boekrijk@hotmail.com
Bennekom	MiZuNe 2e en 4e zondag vd maand, 10.30 neem contact op met Els Ramaker	Commandeursweg 44, 6721 ZM Bennekom, email: els@ramaker.me . De 2e zondag: een gesprek vanuit de stilte en daarna wijdingssamenkomst tot 11.30.
Brussel	Iedere zondag 11.00 https://quakers-belux.org	Quaker House, Square Ambiorix 50, 1000 Brussel, tel.: 00.32.2.230 49 35
Den Haag	Iedere zondag 10.30 HapStilSnap: 1x per mnd. 18:15 Graag vooraf aanmelden	Stadhouderslaan 8, Den Haag. Kinderen zijn altijd welkom. Email: haagsevrienden@quakers.nu . Info: tel. 070-3600621 online zie de link op de website quakers.nu
Driebergen	Iedere 1 ^e zondag v.d. maand 10.30.	Onze kinderen verheugen zich op gezelschap! Voor informatie: 0648255846 of per mail: Quakers@marielke.nl
Deventer	10.30 Iedere 3 ^e zondag vd mnd. Gespreksavond: info bij Frieda.	Meester Geertshuis, Assenstraat 20, Meld je aan email: friedaoudakker@gmail.com of tel. 0644794366,
Gent	2 ^e woensdag 20.00-en 4e zondag 11.00. zie www.facebook.com/QuakersGent	In Buurthuis Het Hoeveke Patijntjestr 62. Gent. info: Quakercircels@gmail.com .
Groningen	2 ^e en 4 ^e zondag 10.30 in De Poort, Moesstraat 20, 9717JW Groningen,	Kinderen zijn welkom! Graag tevoren doorgeven aan: Kees Nieuwerth e-mail: k.nieuwerth@wxs.nl ; tel. 050-5712624
Zwolle	1 maart en 12 april (in principe 2 ^e wo van de maand) 17.30-19.00.	Hap-Stil-Snap 06-23869715, aanmelden bij marliestjallingii@home.nl . huiskamerbijeenkomst

Iedere Zondag Online Wijdingssamenkomsten 10.30 iedereen (in de hele wereld) welkom, gesproken taal vooral Nederlands Gastheer: Charles Tauber. Meeting ID: <https://us02web.zoom.us/j/82825378000?pwd=eElkO3pue-TAXNOYObUIEWIVqUFZEUT09>

Quakers en Doopsgezinden

